

336.71(041)

ЛЧ8

Х. Мирковић
унаверзаша

**ПРАВО ГЛАСА БАНАКА
КАО ДРЖАЛАЦА СТВАРНО ГУБИХ
АКЦИЈА**

БЕОГРАД
1 9 3 9

Д-р **Борђе Ж. Мирковић**
професор универзитета

329
881
9 септември
Д-р Радивоје Ђ. Мирковић
богдановачки
богдановачки

**ПРАВО ГЛАСА БАНАКА
КАО ДРЖАЛАЦА СТВАРНО ГУБИХ
АКЦИЈА**

Прештампано из „Архива“
књ. XXXVIII бр. 5—6

БЕОГРАД
1939

Лиценција за друмски превознике и аутомобилске
таксије и таксометре — власнице аутомобила и аутомобила

ПРАВО ГЛАСА БАНАКА КАО ДРЖАЛАЦА
СТВАРНО ТУЂИХ АКИЈА

ПРАВО ГЛАСА БАНАКА КАО ДРЖАЛАЦА СТВАРНО ТУЂИХ АКЦИЈА

Од клијената које, отварањем текућих рачуна или на неки други начин, кредитирају, банке, обично ради обезбеђења својих потраживања, добијају њихове акције у државину или детенцију и то: на основу уговора о остави или на темељу преноса уз обавезу да се по ликвидирању дуга натраг уступе или, најзад, на бази прихватања општих услова пословања, који, између осталог, садрже генералну клаузулу о овлашћењу на вршење права из депонованих хартија од вредности.¹⁾ Користећи се тако стеченим фиктивним односно фидуциарним власништвом акција или наведеном клаузулом општих пословних услова или просто тиме што акције гласе на доносиоца,²⁾ банке се појављују на скупштине одговарајућих друштава и, под својим именом, као легитимисани деоничари, учествују у решавању и гласању другара. На тај начин оне, помоћу акција које им стварно не припадају, врше велики утицај на капиталистичке заједнице. Питање је, међутим, да ли је употреба права гласа, која тај утицај омогућава, целисходна и на закону заснована.

I. — У стручној књижевности целисходност или економско-социјална подлога права гласа банака као фиктивних односно финансијарних ималаца акција или као депозитара је предмет спора.

1. — Присталице таквог права гласа уверавају: да оно углавном на-
лази свој извор у давању на чување акција малих деоничара који су обично
слабо упућени у своја права у друштву и у његов рад и који баш зато не-
мају богзна каквог интереса за тај рад; да се, према томе, помоћу гласова

¹⁾ Ево како та клаузула најчешће гласи: „Ако ималац текућег рачуна не изда супротан налог, банка је власна, али не и дужна, да, на свима скупштинама акционара и облигатора, по своме находењу, употребљава права везана за акције, облигације и друге вредносне хартије које се налазе код ње у депозиту, нарочито она то може чинити вршећи право гласа“. Овакву су погодбу садржавали на пр. општи услови пословања великих немачких банака, све до новог Закона о акц. и команд. друштв. на акције (*Gesetz über Aktiengesellschaften und Kommanditgesellschaften auf Aktien*) од 30. јануара 1937. Ми смо је цитирали према G. Dernis-y *Le droit de vote dans les sociétés anonymes en Droit allemand*, Paris 1929, стр. 63.

²⁾ Предаја акција на доносиоца, без намере да се оне отуђе, сматра се као прећутно и прикривено опуномоћавање на упражњавање права која припадају њиховом имаоцу и упоређује се са преносом менице помоћу прикривеног прокурала-индосамента (*die Legitimationsübertragung*, *die Legitimationszession*, пренос ради легитимисања).

банака, невешто и недовољно брижљиво вршење чланских управних дужности замењује планским „дириговањем“ од стране новчаних завода; да они то дириговање никад не врше на штету друштава, пошто их готово увек кредитирају и пошто самим тим морају желети њихов напредак; да, напротив, учествовање или мешање у управу друштвених заједница, које је омогућено правом гласа банака, користи тим заједницама, јер их, с једне стране, спречава да закључују са сувише ризичних послова худе свом кредиту, а, с друге стране, помаже им у утакмици противу конкурентних социјалних групација иза којих често стоје јаки новчани заводи; да се услед овога власт банака у појединим друштвима обично троши не у злоупотребљавању противу тих друштава већ у борби са другим банкама; да право гласа на коме та власт почива олакшава стварање концерна и других групација за одбрану заједничких интереса; да оно користи друштвима и у том смислу што олакшава постизавање кворума на скупштинама другара, које се по правилу слабо посећују и које услед те непосећености често не би могле без учешћа банака радити; да ово учешће, које се постизава углавном помоћу акција малих акционара пружа овима прилику да дођу до изражавања и тако спречава „препуштање“ друштава или његово себично искоришћавање од стране великих деоничара и случајних већина; да захваљујући гласовима банака по основу туђих акција, те као и друге већине које владају друштвима морају бити јаче но што би иначе биле, односно, да новчани заводи, којима се акцијама растуреним између великог броја лица, не допуштају да се капиталистичким заједницама загосподари преузимањем незннатног процента основне главнице; да правна могућност да гласају помоћу акција које држе чини да банке настојавају да међу своје клијенте пласирају што више акција друштава у оснивању или друштава која повећавају своје почетне капитале; да тиме оне помажу заметање и развој тих друштава и у исти мах смањују потребу за посредовањем спекуланата у преузимању деоница; да, с друге стране, настојавање банака да међу своје клијенте пласирају акције ствара за ове банке моралну дужност да се старају о друштвима која су на тај начин препоручиле и о интересима оних који су се на ту препоруку ослонили; да, следствено томе, право банака да се користе гласовима везаним за деонице њихових клијената није ништа друго до природна последица моралне дужности која на њих пада; да могућност употребе тих гласова без нарочитог формалног допуштења у виду пуномоћства приштеђује великим банкама слање бескрајног низа писама и формулара којима би се морала трајки и припремити та пуномоћства за сваку од претстојећих скупштина; да је практично ова пуномоћства тешко добити пошто ће многи клијенти уместо да одговоре на позив својих банака бачити те позиве заједно са приложеним формуларима у кош; и да стога условити право банака да гласају са туђим деоницима испуњењем неких формалности значи стварно укинути могућност за то гласање, које иначе врши врло корисну мисију у привредној организацији земље.³⁾

2. — На супрот свим овим разлозима, противници гласања банака (кзо фиктивних односно фидуцијарних ималаца акција или као депозитара) сумњају у целиснодност тог гласања, истичући нарочито: да оне у случајевима о којима је овде реч нису прави деоничари тј. лица која су уплатила акције са којима иступају на друштвеним скупштинама; да отуда банке присвајају себи власт која им стварно не припада и коју закон додељује другарима с обзиром на то да посредно стоје добри за друштвене обавезе и да директно одговарају за последице изазване занемаривањем или прекршајем чланских дужности;⁴⁾ да тако присвојену власт банке искоришћавају за своје интересе,

³⁾ Упореди: Образложење југосл. Трг. закона (од 20 окт. 1937), ad § 269; G. Dernis, op. cit., стр. 66, 80; Reinhard Freiherr von Godin, *Das Depotaktienstimmrecht der Banken*, Bank-Archiv 1937, № 6, стр. 115 и след.; Quassowski, *Die Beschränkungen des Bankenstimmrechts*, Soziale Praxis 1938, Н. 3, стр. 157; Schlegelberger, *Die Erneuerung des deutschen Aktienrechts*, 1935 (Verlag F. Vahlen), стр. 23; Carl und Justus Ritter, *Aktiengesetz*, 2e Auf. 1938, стр. 47 и 364, 6 и след.; E. Brodmann, *Stimmrecht und Stimmverbote*, Rechtsspiegel der Wirtschaft, 1938, № 1, стр. 11 и след.

4) Посредно јемство простице из преузимања акција, а непосредна одговорност (за последице у питању) из особених законских прописа. Вид. примера ради Седми отсек нашег новог Трговачког закона.

који нису истоветни са интересима акционара, њихових клијената, и да зато право гласања тих банака није у служби ових последњих; да се то право гла-сања може вршити и да се врши не само уз занемаривање интереса акцио-нара него чак и противу ових интереса; да је злоупотребљавање које банке на тај начин упражњавају тим опасније што га је практично готово немогуће доказати; да у управама друштава обично седе директори банака које држе њихове акције, да се захваљујући томе осигуравају добри односи између тих друштава и банака и да такви односи лако обезбеђују већину управи; да то опет чини да су њени чланови склони да диктаторски вршљају; и да је та диктатура противна како пуномоћству и уговору о служби на основу којих им је поверена управна функција, тако и демократским принципима који вла-дају акционарским облицима удрживања.⁵⁾

II. — Онако исто као што је целисходност или економско-социјална подлога гласања банака помоћу стварно туђих акција предмет спора, тако се стручњаци размимоилазе и на питању законитости тог гласања. Узрок размимоилажења лежи у неједнаким резултатима до којих су они дошли приликом анализе јуридичких односа између правих деоничара и банака као привидних другара, односа на којима почива позваност тих банака да употребе право гласа из акција. Сви су сагласни у томе да банке, у конкретним случајевима, заснивају своја овлашћења за ту употребу на различитим правним радњама и ситуацијама и да се оне, према чињеничном стању тих случајева, углавном своде: на фиктивно или фидуцијарно уступање акција, на позајмљивање истих и на прикривено или прећутно пуномоћство. Али се не слажу при давању одговора на то да ли се преко тих радњи, с обзиром на позитивне прописе, може стећи право гласа.

Извесни стручни писци немачке народности потврђују ту могућност. Код фиктивног уступања деоница треба, по њима, разликовати отуђење тих деоница од преноса права гласа које је за њих везано. Прво странке стварно не желе и само привидно уговорају. Друго уистини хоће и ради тога су заправо и склопили фиктиван споразум о уступању акција. Отуда је по основу те фиктивности ништав једино видљиви део тог споразума или отуђење деоница, док као сваки реални јуридички акт остаје на снази и дејствује прикривена погодба о преносу права гласа. То што вреди за фиктивно уступање акција — настављају писци чија мишљења овде расматрамо — важи и за фидуциарно преносење тих акција: пре свега није извесно да је оно законски недопуштено, а, затим, и код тог посла постоји нефингиран део, изражен у вољи да се тражбина обезбеди давањем скривене залоге и преносом деоничког права гласа. С друге стране, опет, закон⁶⁾ забрањује плаћено позајмљивање акција, а не и бесплатно, какво је оно које упражњавају банке у својим односима са клијентима. С обзиром на то, као и на опште прописе (§§ 598 и 868 BGB), позајмљивање може бити основ за државину и употребу акција па и за вршење права гласа или неког другог за њих везаног права. Што се тиче

5) Упореди: Образложење југосл. Трг. закона ад § 269; Reinhard Freiherr von Godin, op. cit., Bank-Archiv за 1937, № 6, стр. 116, стубац 2; G. Dennis, op. cit., стр. 74, 76 и 79, 30.

⁶⁾ Мисли се на § 318 HGB, који је данас замењен §-ом 300 Aktiengesetz од 1937 године.

пуномоћства које се даје легитимационим преносом деоница⁷⁾ или прихватањем општих услова пословања, ваља признати, кажу присталице тог пуномоћства, да је правна могућност да се оно на један од тих начина изда последица природе акција као хартија од вредности. Тако, дакле, допуштена је или бар није противна одредбама позитивног права ниједна од јуридичких радњи или ситуација на којој се у конкретним случајевима обично заснива овлашћење банака да се у циљу гласања користе акцијама које стварно припадају њиховим клијентима. Самим тим, несумњива је и законитост тог користовања које је омогућено посредством поменутих јуридичких радњи и ситуација.⁸⁾

Па ипак, многи, видели смо већ (*supra* I 2) оспоравају ову законитост. Објашњења од којих се пошло да би се она посведочила изгледају им натегнута и вештачки конструисана. Осим тога истичу да постојећи прописи о друштвеној скупштини узимају у обзир и помињу увек „акционаре“ и да следствено само они и њихови „званични“ заступници могу на тим скупштинама гласати. Право банака да у овом смjeru користе деонице својих клијената врећа зато „дух“ закона. И то тим више што оно омогућава изигравање одредба о ограничењу гласања заинтересованих акционара.

III. — Јуриспруденција појединих земаља заузима по питању које разматрамо различит став. У Немачкој је она, све до ступања на снагу новог Закона о акционарским друштвима од 30. јануара 1937, сматрала да једно лице може, фиктивним,⁹⁾ фидуцијарним или легитимационим преносом, као и прихватањем општих услова пословања, овластити банку да се на друштвеним скупштинама користи његовим акцијама. Друкчије речено, немачко право суђе доскора је држало да у вршењу тзв. *Banken* — или *Depot* — *Stimmrecht* неманичко право да у начелу било против јавноправних прописа и морала. Са ступањем на снагу Акцијског закона, ово се мишљење напушта, пошто тај закон условљава употребу права из туђих деоница нарочитим писменим овлашћењем (§ 114 ст. 4).¹⁰⁾ Данас јуриспруденција *Reich-a* стоји на гледишту да банке не могу упражњавати право гласа из акција које држе или које им стварно не принадлеже, ако на то упражњавање нису позване посебним претставкама у смислу захтева које поставља малопре наведени пропис.

У Француској судска пракса иде још даље. По њој није уопште ни доозвољено ни право могуће помоћи туђих акција у сопствено име учествовати у одлучивању деоничара. И збиља, члан 13 француског Закона о друштвима

⁷⁾ Легитимациони пренос деоница на доносиоца (*Legitimationsübertragung, Legitimationsession*) постиже се предајом таквих деоница, захваљујући којој се прималац може према трећима легитимисати као сопственик ових деоница, ма да он то у истини није: пошто је предаја обављена у неком другом циљу, на пр. у циљу да се пренесе право гласа акционара које је нераздвојно везано за његове деонице.

⁸⁾ Упореди: H. Horowitz, *Das Recht der Generalversammlungen der Aktiengesellschaften und Kommanditgesellschaften auf Aktien*, Berlin 1913, стр. 133; W. Hallstein, *Die Aktienrechte der Gegenwart*, Berlin 1931, стр. 277—279; G. Dernis, *op. cit.* стр. 68; Brodmann, *op. cit.* стр. 14; Quassowski, *op. cit.* стр. 158.

⁹⁾ Фиктиван пренос обављао је се обично у виду отуђења деоница уз обавезу да се, по истеку извесног рока, натраг уступе.

¹⁰⁾ Ево како тај став у преводу гласи: „Банке смеју право гласа за акције које им не припадају само тада вршити, када су на вршење права гласа писмено овлашћене. Овлашћење мора бити издато једној одређеној банци. Оно се мора приликом издавања потпуно испунити и не сме бити спојено са другим изјавама. Оно се може дати само за раздобље од највише 15 месеци и у свако доба је опозивљиво“.

(од 24. јула 1867) кажићава како онога који, тиме што се претставља као власник акција које му не припадају, ствара на скупштини вештачки већину, тако и онога који у том циљу уручи другоме своје деонице. Осим тога, члан 10 Уредбе са законском снагом од 31. августа 1937¹¹⁾ проглашава: „ништавим и без сваког дејства... клаузуле које имају за предмет или за последицу повреду вршења права гласа на скупштинама трговачких друштава“. Међу те клаузуле, пак, по једнодушном схватању јуриспруденције и претставника науке, спадају: уговор ма какве природе био којим се постиже отуђење права гласа од других атрибути деоница; погодба којом се акционар одриче тог права или којом се уступа власт у њему оличена; споразум о „блокирању“ акција, који тежи стварању „множине гласова“ (*masse de voix*), и који се обично спроводи на тај начин што се све акције учесника у таквом споразуму поверијавају, ради употребе на скупштини, једном од њих или неком трећем лицу као заједничком претставнику; пуномоћство које није опозиво по нахођењу; обvezивање деоничара да у току извесног времена, на састанцима свог друштва, гласа у унапред одређеном смислу или према упутствима која ће благовремено добити; и уступање акција у својину с тим да се по употреби на друштвеној скупштини натраг пренесу.¹²⁾

Белгијско законодавство нема пропис који одговара члану 10 напред цитиране француске уредбе од 1937. г., али садржи забрану нешто ширу од оне из члана 13 француског Закона о друштвима од 1867 (Члан 175 Закона од 30. октобра 1919)¹³⁾ На основу таквог стања законодавства, јуриспруденција у Белгији сматра да је недопуштено свако учешће у гласању са туђим акцијама¹⁴⁾ и свако давање акција другоме у циљу да их он као своје на скупштини употреби. Не држи, међутим, да су ништаве све клаузуле које смо горе навели. Нарочито сматра да дозвољено привремено отуђење деоница које се постиже у облику продаје с правом откупу.¹⁵⁾

Низоземско и швајцарско правосуђе посебице устају против прикривеног уступања акцијског права гласа односно против уступања које се врши у виду легитимационе цесије. Таква цесија је, по низоземском правосуђу, у противности са чланом 44 у I Закона о друштвима, по коме право гласа припада само акционарима.¹⁶⁾ Швајцарско правосуђе пак објашњава свој став забраном позајмљивања и узајмљивања деоница у циљу изигравања законских ограничења која се тичу вршења права гласа (чл. 691)¹⁷⁾

Слично швајцарском правосуђу опредељује се и лихтенштајнска судска пракса, пошто Грађански законик њене земље забрањује да онај ко нема својину акција врши право гласа као да је власник тих акција (чл. 333 I).

Противу таквог вршења права гласа устаје и пољска као и чехословачка јуриспруденција. Оне у изграђивању свога става полазе нарочито од тога да је на подручју сваке од њих, банкама изрчним прописом одузета правна могућност да без посебног овлашћења гласају помоћу акција које држе.¹⁸⁾

¹¹⁾ Која допуњава Закон од 13 новембра 1933. Овим Законом су, пак, прилагођене савременим потребама одредбе Закона о друштвима од 1867.

¹²⁾ Вид.: Henry Solus, *La Réforme du Droit des sociétés par le décrets-lois de 1935 et 1937*, Paris 1938, стр. 381 и след. (nos 313—326); H. Bosvieux, *Des conditions restrictives de la liberté du droit de vote dans les assemblées générales des sociétés commerciales par actions*, *Journal des Sociétés*, février 1939 (№ 2) стр. 65 и даље; G. Dernis, *op. cit.* стр. 71, c); као и судске одлуке на које се наведени писци позивају.

¹³⁾ Којим су изменењи Закон о друштвима од 1873 и закони којима је он допуњаван (од 1881, 1886, 1901 и 1913. год.).

¹⁴⁾ Без обзира на то што би се можда и без дотичног учешћа постигао исти исход гласања.

¹⁵⁾ Les nouvelles. *Corpus Juris Belgici, Droit commercial*, t. III (1934), nos 5385 и след., 2660, 3767, 5717; G. Dernis, *op. cit.* стр. 71; Dr. Walter Hallstein, *Die Aktienrechte der Gegenwart*, Berlin 1931, стр. 272 и 278.

¹⁶⁾ W. Hallstein, *op. cit.* стр. 277; van Wessem, *Zeitschrift für ausländisches und internationales privatrecht*, за 1928, стр. 745.

¹⁷⁾ Bundesgesetz über die Revision der Titel XXIV bis XXXIII des Obligationenrechtes vom 18. dezember 1936, који је ступио на снагу 1. јула 1937. г.

¹⁸⁾ Пољски Закон о банкама, чл. 37; пољски Зак. о акц. друштвима, чл. 164; чехословачки Зак. о банкама од 10. октобра 1924.

У Италији, Мађарској, Данској и Норвешкој нема законских наређења по питању које расматрамо. Зато се вељда правосуђе односних земаља све више и више опредељује за допуштеност уступања права гласа у виду легитимационог преноса, под претпоставком, разуме се, да се тим преносом не иде за изигравањем Закона.¹⁹⁾

IV. — Претставници наше судске праксе и њој одговарајуће науке до сада се нису упуштали у расматрање права гласа банака као држалаца стварно туђих акција. Отуда не можемо говорити о њиховом ставу по том питању. Ми лично пак сматрамо да упражњавање таквог права гласа србијанско законодавство не допушта. Ради лакшег осведочења гледишта које заступамо размислићемо то упражњавање прво, с обзиром на одредбе Грађанског законика, а затим, у односу на прописе Закона о акционарским друштвима.

1. Банке, знато већ, искоришћују гласове везане за акције које држе на основу једног од правних послова као што су: уговор о остави са или без потписивања „општих услова пословања”, фидуцијарни пренос, легитимациона цесија и продаја са правом откупа односно уз обавезу на повратно уступање. Први од тих послова или уговор о остави не може сам по себи бити средство за овлашћење банака да као депозитари акција употребе право гласа из тих акција. Примајући све у оставу, банке узимају на себе дужност да их чувају и да их за се не искоришћују. Обавеза не искоришћавања која тако постаје јесте битни елеменат погодбе о депоновању, који је као такав изрично наглашен у §-у 571 Грађанског законика. Стога се та обавеза не може споразумом изменјујући странака искључити. Такав споразум односно допуштење да се „депоноване” акције употребе претвара уговор о остави; у уговор о послузи (ако се за то употребљавање ништа не плаћа) или у уговор о закупу (ако се користовање врши уз накнаду) или најзад у уговор о зајму (ако су у питању акције на доносиоца које пре лазе у својину оставопримца самим тим што су му предате).²⁰⁾ Доследно томе мора се закључити да на основу самог уговора о остави, банке не прибављају нити могу прибавити овлашћење да употребљавају право гласа из акција које су им поверене.

То што се не да постићи простим уговором о остави, може се, бар с погледом на одредбе Грађанског законика, остварити склапањем таквог уговора уз прихваташе банчних општих услова пословања, који садржи клаузулу о користовању права гласа везаног за депоноване акције, пошто се услед те клаузуле, стварно закључује, не уговор о остави, него уговор о послузи, о закупу или о зајму. Сваки од та три последња уговора пак може имати за предмет употребу акција, под претпоставком да сне гласе на доносиоца односно да вршење права која посвежочавају није резервисано искључиво за сопственика тих акција. Самим тим, и

¹⁹⁾ Вид.: W. Hallstein, op. cit., стр. 278.

²⁰⁾ У овом случају право употребе заснива се на том прелазу власништва акција као „тешких замењивих ствари”. Ближе о новацији уговора о остави и о том уговору: Б. Благојевић, Посебни део облигационог права, стр. 209 и след. Вид. и § 571 Грађ. зак.

банке су у могућности да, закључењем једног од поменутих уговора на бази општих услова пословања или у неком другом виду, овласте себе на користовање права гласа из акција које имају у детенцији.

Друкчије стоји ствар са фидуцијарним уступањем деоница као средством за прибављање тог овлашћења. Ради њега упражњавано фидуцијарно уступање је по нама ништаво и од самог почетка лишено сваког дејства. То је очигледно ако се пође од тога да фидуцијарном преносу својине недостаје правни основа стицања (§ 286 Грађ. зак.) или да се начелном допуштености таквог преноса омогућава изигравање наређења о забрани комисорне клаузуле (§ 843 Грађ. зак.). Али је то исто тако и под претпоставком да је код нас могућ фидуцијарни пренос својине²¹⁾, пошто би и та могућност постојала само за конституисање обезбеђења, али не и у неком другом смеру, као што је на пр. опуномоћавање у форми власништва.²²⁾ Фидуцијарни пренос закључен у циљу таквог опуномоћивања у сваком случају не вреди, јер је лишен чак и оног титулуса за прибављање власништва који се састоји у намери да се акције бар тада када наступе извесне одређене оклоности одиста и дефинитивно излуче из имовине преносиоца. Стога банке не могу прибегавати фидуцијарном послу само зато да би стекле право гласа из акција које би се тим послом привидно уступале. Али ако би га склопиле ради конституисања обезбеђења, по прописима Грађанског законика могле би вршити право гласа из акција које су тако стекле, под условом, разуме се, да се прихвати гледиште које преовлађује у србијанској Јуриспруденцији и Науци и по коме је фидуцијарни пренос у циљу обезбеђења допуштен.

Што се тиче легитимационог уступања акција, то је симулован посао, којим се оне тобож отуђују а стварно се даје прикријено пуномоћије за употребу права гласа или се уговора одвојено преношење тог права. Због несагласности исказане воље за оним што се уистини хоће или, тачније речено, због непостојања воље за отуђење, симуловано уступање акција јуридички не постоји и следствено није у стању да произведе никакво правно дејство. То

²¹⁾ Напомињемо: да они наши правни писци који признају ту могућност, подвлаче да је својина, фидуцијарним послом, пренета само према трећима (не дакле и измену сауговорача) и да је у смислу §-а 843 Гр. зак. ништав како „споразум да фидуцијар остане ствар” ако се о року дуг не измири, тако и погодба да се у случају неисплате тражбине може ствар ради њеног измирења по унапред одређеној ценi продати или за ту цену задржати. На овај се начин присталице фидуцијарног преноса практично узве у многоме приближују мишљење оних по којима је такав пренос недопуштен. Вид. о фидуцијарним пословима уопште: Д-р Драг. Аранђеловић, О фидуцијарним правним пословима, „Архив”, књ. XIII (1926), стр. 337 и след. (нарочито 353, 6); М. Бартош, Изигравање комисоријалног пакта, „Архив”, књига XXXIV (1937), стр. 255 и след.; Марин Луцијановић, О фидуцијарној власности у вези са § 10 Стеч. закона, „Правосуђе” за 1939, број 13, стр. 114.

²²⁾ У овом смислу је и наша судска пракса. Вид. Рев. 1173/37 од 18 окт. 1937. (Уговор о фидуцијарном преносу својине у циљу обезбеђења допуштен је правни посао”); и Рев. 69/38 од 31 марта 1938. Обе су одлуке цитиране према: Иван Петковић, Грађ. зак. за Краљевину Србију, Београд 1939.

исто вреди и за дисимуловано опуномоћавање или преношење права гласа, ако се тим дисимулованим послом иде за изигравањем законских ограничења о употреби тог права или за тим да се некован уговорача превари или оштети (§ 537 Грађ. зак.). У отсуству таквог циља, пријавлено опуномоћавање важи и банке на основу њега могу гласати, додуше не о свим друштвеним пословима него само о оним који нису наведени у §-има 613 и 614 Грађ. зак. Па и тада, не смеју иступати у своје име и за свој рачун, него у име и за рачун властодавца односно симулованог отуђиоца акција. Слична је судбина и дисимулованог преноса права гласа. Тај пренос, такође, вреди ако није предузет у недозвољеном смеру и уколико трговачко законодавство не забрањује да се право гласа одваја од других атрибута акција.

Последњи од начина којим се банке служе да би биле у могућности да на скупштинама деоничких друштава употребе стварно туђе акције тј. куповина тих акција са правом откупа или уз обавезу да се по истеку извесног рока натраг уступе је без сумње допуштена и претставља нормално упражњавање опште признатог уговора, упражњавање које је ограничено једино дужношћу да се не врши ради изигравања прописа јавноправног карактера.

Тако, дакле, Грађански законик Краљевине Србије сужава или не одузима банкама све јуридичке могућности да у своје име користе право гласа из акција које држе или које им у истини не припадају.

2. Те могућности у потпуности ускраћује тек Закон о акционарским друштвима.²³⁾ Истина, не нарочито за то формулисаним прописом, већ читавим низом одредаба међу које спадају:

1⁰ Чланови 56—69 као и чл. 79 и 81, који, пре свега, тиме што употребљавају израз „збор акционара“, показују: да је друштвена скупштина, у смислу закона у коме су ти чланови садржани, социјални орган сачињен искључиво из другара, и да, следствено томе, само они могу узети учешћа у његовом решавању и заједничавању;

2⁰ чланови: 8 т.ж. и 12 ст. 2, који утврђују начин за одређивање права гласа „акционара“ и обим тог права на „претходном збору“; 58 и 59, који установљавају списак „пријављених“ односно на скупштину „дошлих акционара“ и који у исти мах наређују да се у те спискове крај имена убележених означи колики је „број акција и према томе број гласова“ сваког од њих; најзад, чл. 63 у коме су набројани предмети о којима „само зборови акционара могу већати и одлуке доносити“, пошто сви ти наведени прописи узимају да је право гласа атрибут чланства и да стога то право једино истински деоничари могу имати;

3⁰ чланови 22—36 који, у вези са члановима 8 и 12, показују да — насупрот ономе што важи за енглеско, американско и ново немачко право — наш Закон о акц. др. не зна за деонице

²³⁾ Краљевине Србије од 10. децембра 1896. г., са изменама и допунама од 31. јануара 1930. г. (Службене Новине бр. 29—Х од 7. фебруара 1930. г., стр. 165).

без права гласа, потврђујући тако још једном нераздвојност тог права од својства другара;

4⁰ члан 66, у коме изрично стоји да акционар може на збору гласати „сам лично“ или преко пуномоћника, и који тиме искључује могућност да неко у своје име гласа са туђим акцијама, па чак и са акцијама које му, на основу легитимационог уступања, привидно припадају: гласање у своје име са стварно туђим акцијама је поступак који се не да подвести ни под један од два начина за гласање лимитативно предвиђених у чл. 66; осим тога, легитимационо уступање мора се третирати као акт којим се иде за изигравањем закона и нарочито за изврдавањем дужности да се пријави прави ималац акција, изврдавање које се мора прогонити с обзиром на наређења чл. 58 и 59 као и с обзиром да код нас није могућ пренос права гласа без преноса акција односно чланства (последица прописа наведених под 2⁰ и 3⁰);

5⁰ члан 12 ст. 2, уколико максимира број гласова појединих деоничара на првој скупштини, као и наређење *in fine* истог члана које, поводом оснивања друштва или повећања његове главнице, забрањује да, при решавању о улозима у стварима или о нарочитим користима, гласају акционари којих се „ово нарочито тиче“: оба та законска ограничења права гласа могла би бити изигравана ако би се узело да се оно може без осталих елемената чланства на другог пренети или да се може, у виду привидног или привременог отуђења акција, други овластити да у своје име врши право гласа које је за поменуте акционаре спојено.

Закон о акционарским друштвима принудним одредбама спречава, дакле, одвајање права гласа од других атрибута чланства. Према томе ништаје и без јуридичког дејства сваки правни посао који је на то отворено или дисимуловано управљен или који у стварности такав исход постиже. Без значаја је притом да ли је дотични правни посао сам по себи допуштен или не тј. да ли би он и иначе (да није предузет у циљу одвајања права гласа од других атрибута чланства односно да до тог одвајања не доводи) био правоваљан.

V. — Нови Трговачки закон (који још није ступио на снагу) забрањује, пре свега, учествовање у гласању „на основу позајмљених или на послугу узетих“ деоница, кад се таквим учествовањем иде на повреду закона (§ 268). Осим тога, оставопримцу дозвољава да се користи правом гласа из акција које су му поверене на чување само ако је на то користовање „посебним писменим уговором“ нарочито овлашћен (§ 269 ст. 3). Напослетку, изрично предвиђа да је ималац деоница на доносиоца другар према друштву дотле док се противно не докаже (§ 229).